

AKADEMIK LITSEYLARDA CHET TILINI O‘QITISH VA O‘RGANISH METODLARI

Umarov Kamoldin Jamolovich

Andijon viloyati Ichki ishlar vazirligi

Akademik Litsey kafedra mudiri Filologiya

Fanlar doktori (PHD)

Aminov Hayitbek Hasan o‘g‘li

Nemis tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada akademik litseylarda chet tilini o‘qitish va o‘rganish metodlari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta‘lim jarayonida kommunikativ, vazifa asosidagi va integrativ yondashuvlar kabi samarali metodlar qo‘llanilishi ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlari, motivatsiya darajasi va til o‘rganish jarayonidagi psixologik omillar o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: Konteks, metod, nutq shakllari, frazalar, leksika, kommunikatsiya, interaktiv, dialog, grammatika.

Annotation: This article analyzes the methods of teaching and learning a foreign language in academic lyceums. The use of effective methods such as communicative, task-based and integrative approaches in the modern educational process is considered. The age and individual characteristics of students, their level of motivation and psychological factors in the language learning process are also studied.

Key words: Context, method, speech forms, phrases, vocabulary, communication, interactive, dialogue, grammar.

Аннотация: В статье анализируются методы обучения иностранному языку в академических лицеях. Рассматривается применение в современном образовательном процессе таких эффективных методов, как коммуникативный, задачный и интегративный подходы. Также изучаются возрастные и индивидуальные особенности учащихся, уровень их мотивации и психологические факторы в процессе обучения языку.

Ключевые слова: Контекст, метод, речевые формы, фразы, словарный запас, коммуникация, интерактив, диалог, грамматика.

Bugungi kunda globalizatsiya jarayonining kuchayishi va xalqaro aloqalarning rivojlanishi natijasida chet tillarini o‘rganishning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, akademik litseylarda chet tilini o‘qitish o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini tizimli va samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada akademik litseylarda chet tilini o‘qitish va o‘rganish metodlari, ularning samaradorligi hamda zamonaviy ta‘lim jarayonida qo‘llaniladigan usullar tahlil qilinadi.

Til o'rganish asosan takrorlash va mustahkamlash orqali amalga oshiriladi. O'quvchilar nutq shakllarini eslab qolishlari uchun ko'p mashq qiladilar. Bu usulda talaffuz va grammatika ko'nikmalariga ko'proq urg'u beriladi.

Til o'rganish aqliy faoliyat, xotira va fikrlash jarayonlari asosida bo'ladi. Til o'rganuvchilar yangi ma'lumotlarni tahlil qiladilar, munosabat o'rnatadilar va mustaqil ravishda mustahkamlashadi.

Til — bu nafaqat aloqa vositasi, balki madaniyatning bir qismi. Shuning uchun chet tilini o'rganishda madaniy kontekstni o'rganish muhimdir. O'quvchilar tilni o'rganayotganda uning tarixi, an'analari va odatlari bilan ham tanishadilar.

Akademik litseylar ta'lim tizimida o'rta ta'limning yuqori darajasini ta'minlaydigan muassasalardir. Bu maktablarda o'quvchilarga nafaqat fanlar bo'yicha chuqur bilim beriladi, balki chet tillarini o'qitishga alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu maqolada akademik litseylarda chet tilini o'qitish va o'rganish metodlari, ularning samaradorligi, shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida ta'lim jarayonini yanada samarali qilish yo'llari tahlil qilinadi. Akademik litseylarda ta'lim olayotgan o'quvchilar til o'rganishda o'ziga xos yosh va psixologik xususiyatlarga ega. Bu yoshdagi talabalar intellektual va ijtimoiy jihatdan rivojlangan bo'lib, til o'rganishga nisbatan yuqori motivatsiyaga ega bo'lishlari mumkin. Shu bilan birga, ular murakkab grammatik strukturalar va til qoidalarini tez o'zlashtirish qobiliyatiga ega.

O'rta maktab yoshidagi o'quvchilar til o'rganishda intellektual qobiliyatlari bilan birga, psixologik jihatdan ham sezgir bo'ladi. Ularning diqqatini jamlash, eslab qolish va yangi ma'lumotlarni qabul qilish qobiliyati o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shu sababli, darslarda o'quvchilarning yoshiga mos didaktik materiallar va interaktiv usullar qo'llanilishi zarur. O'quvchilari ko'pincha chet tilini o'rganishga aniq maqsadlar bilan keladilar — xalqaro imtihonlar topshirish, oliy ta'lim muassasalariga kirish, chet davlatlarda o'qish yoki ishlash. Shu sababli, ularning til o'rganish motivatsiyasi yuqori bo'ladi. Biroq, motivatsiyani ushlab turish uchun darslar qiziqarli, interaktiv va maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Har bir o'quvchi til o'rganishda turli tezlikda va turli yo'llar bilan rivojlanadi. Ba'zilar og'zaki nutqda tez o'zlashtirsa, boshqalari yozma ko'nikmalarga e'tibor qaratadi. Shu bois, o'qituvchilar individual yondashuvni qo'llashlari, darslarni differensial tarzda tashkil etishlari muhimdir. O'quvchilarning yosh, psixologik va individual xususiyatlari til o'rganishga ta'sir qiladi. Ularning motivatsiyasi, qobiliyatlari va o'rganish uslublarini hisobga olgan holda darslar tashkil etilishi zarur. Akademik litseylarda ta'lim rejasi til ko'nikmalarini tizimli rivojlantirishga mo'ljallangan

Kommunikativ metodning asosiy elementlari

- Real hayotiy vaziyatlar asosida o'rganish.
- Tillararo farqlarni inobatga olgan holda darslarni tashkil etish.
- Rolli o'yinlar, suhbatlar va muammoli vazifalar orqali nutqni rivojlantirish.
- Nutqning to'rt ko'nikmasini (tinglash, gapirish, o'qish, yozish) birlashtirish.
- Tilni kontekstda o'rganish, so'z boyligini kengaytirish.

Leksik-grammatik yondashuv

• Grammatikani lugʻatga bogʻlash, yaʼni yangi soʻzlar bilan bogʻliq grammatik qoidalarni oʻrgatish.

• Grammatika va leksikani alohida emas, balki birgalikda oʻrgatish.

Audio-lingvistik metod

• Dialoglarni koʻp takrorlash, talaffuzga eʼtibor.

• Dialoglar va dialog asosidagi vazifalar.

• “Drill” mashqlari orqali nutqni avtomatikashtirish.

Leksika asosidagi oʻqitish (Lexical Approach)

• Tilni oʻrganishda soʻz birikmalari (collocations), frazal ifodalar va idiomalarni oʻrganish muhim.

• Nutq tabiiy va aniq boʻlishi uchun bu usul samarali.

Oʻz-oʻzini nazorat qilish va refleksiya usullari

• Oʻquvchilar oʻzlarini baholash, kamchiliklarini aniqlash, oʻrganish jarayonida qayerda qiyinchilik borligini tushunish.

• Bu metod tilni mustaqil oʻrganishga yoʻnaltiradi.

Oʻqitishda zamonaviy texnologiyalar

• **Onlayn platformalar va mobil ilovalar** (Duolingo, Memrise, Quizlet) yordamida soʻz boyligini oshirish va tinglab tushunishni rivojlantirish.

• **Interaktiv taqdimotlar va videodarslar** — masalan, YouTube kanallari yoki TED Talks.

• **Virtual realitet (VR) va augmentatsiyalangan realitet (AR)** yordamida real hayotiy muloqot vaziyatlarini yaratish.

• **Video konferensiyalar** orqali chet ellik oʻqituvchilar yoki talaba hamkasblar bilan muloqot qilish.

Oʻquvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish

• **Differensial oʻqitish** — har bir oʻquvchini qobiliyati va bilim darajasiga qarab darslar tashkil etiladi.

• **Oʻquvchilarning qiziqishlari va maqsadlariga mos mavzular tanlanadi** — masalan, kimdir biznes tilini oʻrganishni xohlasa, unga tegishli leksika va kommunikatsiya koʻnikmalari oʻrgatiladi.

• **Talabalar uchun qoʻshimcha resurslar tayyorlash** — oʻyinlar, viktorinalar, alohida mashqlar.

Baholash tizimi

• **Formativ baholash** — dars jarayonida muntazam bajariladigan kichik testlar va mashqlar orqali oʻquvchilar bilimlari aniqlanadi.

• **Sumativ baholash** — mavzu yakunida oʻtkaziladigan imtihonlar, testlar, yozma va ogʻzaki ishlar.

• **Portfel baholash** — talabalar oʻz ishlarini yigʻib boradi, shu orqali ular oʻz oʻsishini kuzatishi mumkin.

• **Self-assessment va peer-assessment** — o‘z-o‘zini va sinfdoshlarni baholash usullari.

O‘qitish jarayonida e‘tibor qaratiladigan asosiy qoidalar

• **Motivatsiyani oshirish** — o‘quvchilarda tilni o‘rganishga qiziqish uyg‘otish uchun qiziqarli, interaktiv darslar tashkil etish.

• **Tilga doimiy amaliyot orqali kirish** — o‘quvchilarni faqat grammatikadan emas, balki nutqiy vaziyatlardan ham foydalanishga o‘rgatish.

• **Xatoliklarni konstruktiv tarzda tahlil qilish** — o‘quvchilarni xato qilishdan qo‘rqmaslikka o‘rgatish, xatolarni tuzatish jarayonini o‘rgatish.

• **Madaniyatni o‘rgatish** — tilni o‘rganishda madaniy kontekstni tushuntirish muhim, bu tilga bo‘lgan qiziqishni oshiradi.

Akademik litseylarda chet tilini o‘qitish va o‘rganish jarayoni o‘quvchilarning individual psixologik va intellektual xususiyatlarini hisobga olgan holda, zamonaviy pedagogik metodlar va texnologiyalarni qo‘llash orqali yanada samarali bo‘lishi mumkin. Kommunikativ, vazifa asosidagi va integrativ yondashuvlar tilni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan egallash imkonini beradi. Shuningdek, interaktiv ta‘lim vositalari va onlayn resurslarning keng joriy etilishi o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, til o‘rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Shu bois, akademik litseylarda chet tilini o‘qitish metodikasi doimiy ravishda takomillashtirib borilishi, zamonaviy yondashuvlar va texnologiyalarni qo‘llash tizimli tarzda amalga oshirilishi muhim ahamiyatga ega. Bu esa o‘z navbatida o‘quvchilarning chet tilini mukammal egallashlari, yuqori natijalarga erishishlari va xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo‘lishlariga asos bo‘ladi. Chet tilini o‘qitish jarayoni sifatli va samarali bo‘lishi uchun zamonaviy pedagogik metodlar va yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Kommunikativ va interaktiv metodlar o‘quvchilarning tilni amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilsa, lingvistik yondashuv tilning grammatik va fonetik tomonlarini chuqur o‘zlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, to‘liq til muhitida o‘qitish va vazifalarga asoslangan yondashuvlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshirib, ularni tilni real hayot sharoitida qo‘llashga tayyorlaydi.

Har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan differensial yondashuv va kross-madaniy metodlarning qo‘llanilishi til o‘rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Shu tariqa, akademik litseylarda chet tilini o‘qitish jarayonini doimiy takomillashtirib borish orqali yosh avlodning til ko‘nikmalarini mukammallashtirish va global muloqotda muvaffaqiyatli bo‘lishiga xizmat qiluvchi poydevor yaratiladi.

Umuman olganda, zamonaviy metod va texnologiyalarni uyg‘unlashtirgan holda chet tilini o‘qitish, nafaqat til o‘rganishni osonlashtiradi, balki o‘quvchilarning ijodiy va muloqotga yo‘naltirilgan fikrlashlarini shakllantirishda ham muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press.
3. Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and Principles in Language Teaching* (2nd ed.). Oxford University Press.
4. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching* (4th ed.). Longman.
5. Thornbury, S. (2005). *How to Teach Speaking*. Pearson Education.
6. Nation, I. S. P., & Newton, J. (2009). *Teaching ESL/EFL Listening and Speaking*. Routledge.
7. Willis, J., & Willis, D. (2007). *Doing Task-based Teaching*. Oxford University Press.
8. Ur, P. (1996). *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*. Cambridge University Press.
9. Ellis, R. (2008). *The Study of Second Language Acquisition* (2nd ed.). Oxford University Press.
10. Xashimova, S. N. (2021). Sanoat korxonalarida autsorsingdan foydalanish mohiyati va imkoniyatlari. *Science and Education*, 2(11), 350-354.
11. Hasanzoda, R., & Khashimova, S. (2026). The richness of language is the richness of thought. *Journal of Pedagogical and Philological Research*, 1(2), 488-489.
12. Ollanazarov, B., & Sayyora, S. (2025). INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA HORIJY TAJRIBA. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 5(6), 90-100.
13. Xolmurodovna, X. S. (2025). OILA VA BOLALAR PSIXOLOGIYASI. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(5), 79-82.
14. Bekmuhammad, U., & Sayyora, S. (2024). XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA'LIM TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 5(6), 25-31.
15. Хашимова, С. Х. (2024). ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМНИНГ ИМКОНИЯТИ ЧЕКЛАНГАН ЎСМИРЛАР ИЖТИМОЙЛАШУВИДА ТУТГАН ЎРНИ. *Academic research in educational sciences*, (1), 133-139.
16. Файзиев, Р. А., Хаитматов, У. Т., Азаматов, О. Х., Джуманиязов, Ш. Р., & Хасанова, Х. Х. (2018). Использование теории нечетких множеств в экономическом анализе инвестиционных проектов. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, 2(5 (17)), 44-48.

17. Xasanova, X. (2024). Bank faoliyatida risklarni baholshning xalqaro tajribasi. Nashrlar, 172-175.

Исохужаева, М. Я., & Хасанова, Х. Х. (2020). Электрон иктисодиёт шароитларида рақамли компетентлик. Журнал «Бизнес-эксперт», 35-37.

18. Mamadiyarov, Z., Khamdamov, S. J., Makhmudov, S., Isaev, F. B., Kurbonov, K., Boymurotov, S., & Khasanova, K. (2024, December). Forecasting and planning the effectiveness of service activities in commercial banks. In Proceedings of the 8th International Conference on Future Networks & Distributed Systems (pp. 75-83).

19. Vakhobova, M. (2022). Main principles of ICT-assisted language learning and teaching. Архив научных исследований, 4(1).

20. Vakhobova, M. A. (2022). INNOVATIVE METHODS OF THE DISTANCE LEARNING PROCESS IN MODERN UNIVERSITIES. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(5-2), 641-645.

21. Vakhobova, M. (2022). The Richness of the English Language. Архив научных исследований, 4(1).

22. Vakhobova, M. (2022). INNOVATIONS IN EDUCATION AS A NECESSARY CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF UNIVERSITY STUDENTS. Архив научных исследований, 4(1).

23. Vakhobova, M. (2022). THE GENERAL CHARACTERISTICS OF TEACHING AND READING COMPREHENSION. Архив научных исследований, 4(1).

24. Vakhobova, M. (2022). THE USE OF GAMES AS A STRATEGY OF DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF LEARNERS. Архив научных исследований, 4(1).